

Hals
Arkiv

Hals Avis 1922-1940

Nedenfor ses forsiden til Hals Avis' udgivelse den 29. december 1992. Hals Arkiv er i august 2021 i færd med at flytte ind i bygningen til venstre i billedet - på adressen Aalborgvej 325, der som billedet viser tidligere har huset Hals Avis - og arkivet forventer at kunne byde gæster velkomne i huset senere på året.

UGEAVISEN FOR
ØSTVENDSYSSEL

HALS AVIS

Tirsdag d. 29. december 1992-Nr. 53-70. årg.

- Vi
ønsker alle
vore kunder
og læsere
GODT NYTÅR!

Gandrup Bogtrykkeri
er dig gerne
behjælpelig med
løsninger der passer
til dit behov og
ikke mindst budget

HALS AVIS er igen på gaden ONSDAG D. 6. JANUAR 1993

Vi er også
leveringsdygtige
i EDB-
blanketter
i endeløse baner
Ring og få en pris

Gandrup Bogtrykkeri

Aalborgvej 327 · Postbox 41 · 9362 Gandrup
Tlf. 98 25 96 00 · Fax 98 25 96 29

Af Henrik Gjøde Nielsen

Denne artikel tager udgangspunkt i herværende forfatters bog "Avisen - 1922 - Hals Avis - 1998", s. 8-20. Den pågældende bog blev udsolgt ved udgivelsen, og har aldrig været i handelen.

Avisen

Ugeaviser som Hals Avis er et besynderligt fænomen. De er på én og samme tid genstand for ringeagt og intens interesse.

Ugeaviser behandles på den ene side som et væld af reklamer, der vælter ind til de fleste af os. D.v.s. at ugeavisen i nogen udstrækning lider samme skæbne som reklamerne. Den ender i brændeovnen, i affaldsposen eller som genbrugspapir.

På den anden side læses ugeaviser med stor interesse af stort set alle. Ugeavisens redaktionelle stof fortæller stort og småt om livet i lokalområdet. Skelsættende begivenheder og hverdagstrivialiteter i sammenblanding. Om katastrofale forhold og om det lokale mesterskab for lilleputhold. Nye butiksindehavere og indignerede læserbreve.

Og så er det ikke alle ugeaviser, der lider samme skæbne som reklamerne. Der findes så mange slags samlere, og blandt dem også folk, der klipper det redaktionelle stof ud af avisen, hver uge, for at lime det ind og gemme det i scrapbøger. Enten alt stof, eller de dele, som man nu synes er spændende, om sport, politik, kultur o.s.v. Desværre er der ikke nogen der konsekvent gemmer alle udkomne aviser. D.v.s. bortset fra udgiveren, i princippet, Statsbiblioteket i Aarhus og os på Hals Museum. Her har vi dog ikke samtlige årgange af Hals Avis, men vi arbejder på sagen, og samler og gemmer på livet løs.

Hermed er vi fremme ved emnet for herværende artikel: Hals Avis 1922-1940. Ugeaviser er nemlig også historiske kilder, og de har selv en historie. Begge dele er emnet her. Stykker af historien om Hals Avis skal fortælles, og samtidig kan vi få et indblik i livet i det område, der tidligere udgjorde Hals Kommune, som det udformede sig i tiden 1922-1940. Det får vi såvel ved hjælp af det redaktionelle indhold, som ved hjælp af f.eks. reklamerne i avisen, og de oplysninger om liv, tid og priser, som reklamerne nu som historiske kilder kan fravristes. Hals Avis er et spejl af samfundet, af lokalsamfundet, og derfor er de stykker af avisens historie, som her gives, også stykker af lokalområdets historie. I det daglige er Hals Avis både en forretning og en offentlig "plads", hvor meninger og oplysninger bringes til torvs. Denne dobbelthed er også struktur for denne artikel.

Trods skiftende tiders kommunal- og strukturreformer har og er Hals Avis lokalavis for det område, der tidligere udgjorde Hals Kommune, nemlig Hals, Ulsted, Øster og Vester Hassing sogne. Og Hals Avis bliver læst. Af alle. Måske er det derfor man sjældent hører folk sige Hals Avis. Hals Avis omtales kort og godt som: Avisen.

Kært barn ...

Kært barn har som bekendt mange navne. Det har Hals Avis også haft, siden dens start i 1922. Vendsyssel Avis, Hals Avis, Ugeavisen og igen Hals Avis er de væsentligste. På den ene side er der altså tale om en avis, der er udkommet siden 1922. På den anden side har avisens indhold siden 1922 hele tiden drejet sig om, bl.a. Hals, men også om en avis, som altså ikke i hele perioden har heddet Hals Avis.

Dette forhold slår igennem i avisens tidligste historie. Fra 1922 udkom Vendsyssel Avis, Adresseblad for Nørresundby Købstad, Kjær og Hvetbo Herreder. Det var således et betragteligt område, det statelige avertissementsblad skulle dække. Vendsyssel Avis havde kontor i Østergade 28 i Nørresundby, med det høje telefonnummer 633, og avisen blev udgivet hver fredag, til en kvartalspris af 65 øre.

Det store område, som Vendsyssel Avis skulle dække, gav imidlertid visse problemer, ikke mindst da der var en tendens til, at sognene i det sydøstlige Vendsyssel, især på annonceområdet, dominerede avisen. For at give læserne et vist overblik, bragtes annoncerne for de respektive sogne i samlede klummer i bladet. Således var samtlige sogne i den tidligere Hals Kommune, og lidt til, ganske stærkt repræsenteret, med Hals Sogn i størst omfang, og med klummer fra Ulsted, Vester Hassing og Øster Hassing sogne. Nu er sogneinddelingen ikke det, man tog mest hensyn til i opsætningen; det var byerne, og med byerne ikke blot sognenes hovedbyer, eller sognebyerne. Således kunne også Hou mønstre sin egen lille klumme, der anbefalede såvel cigar- og tobaksforretning som afholdshotel, mens de mange handlende fra den driftige stationsby Gandrup, der helt havde overhalet sognebyen Øster Hassing som bymæssigt centrum, annoncerede i store klummer, og i øvrigt hvor der var plads.

Imidlertid kom Hals til at dominere mere og mere, og på et tidspunkt tog man da også konsekvensen af denne dominans. Man begyndte at udgive Halsstoffet, og i øvrigt en del af Nørresundbyannonceringen, fra Vendsyssel Avis i selvstændige udgaver, under navnet Hals Avis.

Det skete fredag den 9. januar 1925, da "Denne Egn's mest udbredte Blad", som det formuleres i avishovedet, blev sendt på gaden. Bladet blev omdelt gratis, og redigeredes fortsat fra Nørresundby, Østergade 28, tlf. 633, men nu tillige med kontor i Hals, hos vodbinder J. P. Hansen, tlf. Hals 86. Det var ganske vist et mindre område, man således satsede på; i Hals havde man endnu ikke overskredet telefonnummer 100, men man var ikke mindre initiativrig af den grund, hvilket den senere udvikling skulle vise.

Naturligvis sender man ikke en ny avis på gaden, uden at forsyne 1. Årgang nr. 1 med en behørig, redaktionel oplysning. I den første Hals Avis - den første under navnet Hals Avis, forstås - skrev udgiverne:

"Hermed sender vi det første Nummer af HALS AVIS ud til Sognets Beboere. Det er vort Haab, at man rundt i Hjemmene vil tage vel imod Bladet og flittigt benytte det i ethvert paakommende Tilfælde. Vi paa vor Side vil søge at tale denne Egn's Sag naar og hvor der gøres behov, og fra Uge til Uge bringe Bud om alt, hvad der sker af nævneværdig Betydning indenfor Kommunens Grænser.

HALS AVIS omdeles hver Fredag til samtlige Hjem i Sognet, og det er den største Betryggelse for, at en Meddelelse kommer til alles Kendskab. Lad Sætningen "Egnens Folk bør støtte Egnens Blad" faa varig Gyldighed, naar Talen er om HALS AVIS."

Denne fællesmeddelelse følges op af en længere artikel fra J. P. Hansens hånd, som under overskriften "Hals Avis" dels uddyber fordelene ved, at egnen nu får sit eget blad, dels forklarer kontinuiteten i historien, vel mest for at undgå, at tilhængere af den tidligere Vendsyssel Avis skulle falde fra, når nu det nye organ sendes på gaden, uagtet udgiveren jo var den samme. J. P. Hansen skriver nemlig, at det har været ham en glæde at være meddeler ved Vendsyssel Avis, idet "Beboerne i vid Udstrækning har vist Overbærenhed med mig uden derfor at tabe interessen for Bladet". Han har måske været en lidt

pågående journalist, den gode Hansen. Imidlertid appellerer Hansen til samme overbærenhed og interesse, nu han ved fornyet overenskomst forsætter som lokal medarbejder ved Hals Avis. J. P. Hansen afslutter sin artikel med at udtrykke håb om, at Hals Avis kan blive til gavn og glæde for beboerne i Hals Sogn.

I de første mange udgaver lignede Hals Avis til forveksling Vendsyssel Avis, også for så vidt ang. spredningen af annoncører over det meste af Nordjylland, hvilket måske ikke kan undre, idet der primært var tale om et navneskifte. Primært, ja, men ikke udelukkende. Det lå nemlig klart, hvilken strategi man havde valgt, hvor man så vækstområderne, så at sige: Det var i Hals. Det var fra starten oplagt, at det der skulle skabe interesse for avisen, var det redaktionelle stof; d.v.s. meddelelser og artikler om lokale forhold, oplysninger om begivenheder og mærkedage o.s.v. Lige så klart var det imidlertid, at det var en risikofyldt affære som udgiverne, firmaet A/S Anton Jakobsen og Sønner, påtog sig ved udgivelsen af Hals Avis, ”idet der jo ikke bliver andre Indtægter til Bladet end den Annonceindtægt, der velvilligst kan tilflyde samme fra Sognets Beboere”. Men også her sprang fordelene ved det lokale blad i øjnene: Hvor man tidligere, i Vendsyssel Avis, havde annonceret mere eller mindre ud i det blå, d.v.s. ud over sognegrænsen, kunne annoncørerne i Hals nu være sikre på, at det netop var folk i Hals, der læste deres annoncer, således at man ikke smed gode penge ud på at oplyse f.eks. folk i Nørresundby om sin forretnings fortræffeligheder, når man nu vidste, at folk derfra ikke kunne drømme om at gøre den lange rejse til Hals, for at købe cigarer eller cykler, mad eller manufaktur.

De følgende år skulle da også vise, at idéen kunne holde. De mange redaktionelle indlæg, om basarer og bryllupper, om fester og tvistigheder, sikrede at folk virkelig læste avisen, hvilket igen sikrede annoncører. Men også annoncører skal have gode tilbud, hvis de skal sætte deres gode tilbud i avisen, og dermed sikre den anden, væsentlige del af oplysningsvirksomheden, så fra tid til anden annoncerede Hals Avis selv med gode tilbud. Det gjorde man f.eks. den 2. maj 1927. Her ikke blot nedsatte man priserne på annoncerne. For de mindre annonceres vedkommende indførte man tillige en rabatskala, som gjorde det muligt at avertere den samme vare eller det samme opslag flere gange i træk. Som eksempel kan nævnes en tyendeannonce, med kraftig overskrift i tre linjers tekst. En sådan annonce ville første gang koste 1,50 kr., og de følgende gange den samme annonce indrykkes til kun 75 øre pr. gang.

Kister og kontroverser

Det viste sig umagen værd at løbe risikoen. Det nye lokale blad kunne løbe rundt, og ikke nok med det: Dækningsområdet blev udvidet, således at det kom til at omfatte alle hjem i Hals, Hou, Ulsted, Gandrup, Øster Hassing, Vester Hassing og Stae; d.v.s. hele det område, som med kommunalreformen 1970 kom til at udgøre Hals Kommune, indtil denne i 2007 blev en del af den nye Aalborg Kommune. Måske derfor var der en tid lang tilsyneladende nogen usikkerhed om, hvad man skulle kalde avisen. Hals Avis var navnet i udgangspunktet, men i årene efter 1925, og helt op i 1940'erne, kan man den ene uge se navnet Hals Avis i bladets hoved, og ugen efter Ugeavisen. Måske har man fra redaktionens side været bange for at skræmme kunder fra områdets øvrige byer bort, hvis bladet hed Hals Avis, og dermed signalerede en entydig tilknytning til Hals. På den anden side har navnet Ugeavisen

formodentlig forekommet en kende for kønsløs, så efterhånden har navnet Hals Avis bidt sig fast i enhvers bevidsthed, uagtet avisen også udkom udenfor sognegrænsen.

Det større område, som Hals Avis således kom til at dække, satte sig selvsagt også spor i avisens annoncer. S. Kragbak fra Gandrup reklamerer i 1940 for afsvampningsmidlet Sanagran, mens snedker S. P. Jensen fra Ulsted kundgør, at han har ligkister og ligsenge på lager, i alle størrelser. Og ikke nok med det: Kisterne leveres fragtfrit overalt, samt på sygehuset, i Hals, må der menes med det sidste. Gælder det forsikringer, anbefaler Vigel Hansen sig, Havnegade 7 i Hals, mens sigtebrød leveres fra Hou Dampbageri, der også tager imod bestillinger på butterdejssnitter, tarteletter, krystader og postejer. Har man brug for hakkelsesmaskiner, kværne, roeskærere og ajlespredere, kan man finde sådanne sager i Holtet Smede- og Maskinforretning, mens man finder et stort udvalg af festgaver i sølv, moderne ure og elegante smykker i Vester Hassing Ur- og Guldsmedeforretning ved Johs. Hassinggaard. Skal man så have sendt en gave til Aalborg, kan Gaaser Pakkebil klare den opgave - dog ikke mandag og torsdag - og på vejen tilbage kan bilen medbringe materialer til bygnings- og reparationsarbejder fra Stae Maskinsnedkeri og Tømmerhandel, der er leveringsdygtig i tømmer, lægter, ru brædder, pandeplader, tagpap, teglmursten, cementsten, kalk, vinduer og døre i alle stilarter samt i øvrigt kan udføre alt snedkerarbejde. Gælder det cykler, kan disse erhverves hos Sigvard Olsen, Gandrup, der tillige kan reparere cykler og udføre 1. classes ovnlakering. Og hvis man oven på al denne aktivitet har fået et noget viltret hår, kan Marie Marcussen i Øster Hassing klare den opgave: Hvis man vil være sikker på, at håret sidder og bølgerne holder, så skal man lade sig frisere hos Marie Marcussen; ”og De bliver tilfreds”, som frisørinden ærbødigst skriver. Men, den gode Marcussen tog nu også sin pris. 7 kr. for en bølgepermanent i februar 1940, hvor, til sammenligning, en drengepullover - med lynlås - kostede 1,98 kr., og et par voksenbenklæder med lodden vrang 1,48 kr. Men det var godt nok også på udsalg, hos manufakturhandler Helmer Jensen i Gandrup.

I det hele taget var man godt med i stationsbyen Gandrup. Som de fleste stationsbyer, havde også Gandrup tiltrukket sig en mængde driftige handlende. Byen bød således på et væld af forretninger, og forretningerne på et væld af varer, uagtet principperne for varesortimentets sammensætning ikke altid var lige gennemskueligt. Således kunne købmand Niels Nielsen, Gandrup, kundgøre, at han havde smukke spise- og kaffestel på lager, til rimelige priser naturligvis, og i samme annonce i øvrigt oplyse, at han netop havde modtaget en sending nye spegesild og klipfisk. Og skulle alle disse handlende nu komme til at give for god kredit til for dårlige kunder, så kunne de værne sig mod gentagelser af en sådan dårlig forretning ved hjælp af Silkeborgsystemet, der havde kontor i Hals:

”Haandværkere og alle Handlende bør i egen Interesse være Medlem af Silkeborgsystemets Oplysnings-og Inkassoforening. Bedste Værn mod usolide Betalere. Meld Dem ind nu til Kontoret i Hals”.

Det var således en god, stor og bred kreds af annoncører, der udgjorde det økonomiske grundlag for Hals Avis. Men for at få folk til at læse avisen, og annoncerne, skulle der andet og mere til. Spredte vittigheder og pudseløjerlige historier fra ind-og udland kunne nok fylde op og interessere, men af langt større interesse var naturligvis de lokale meddelelser, og de lokale redaktionelle indlæg og den lokale debat.

Under rubrikken ”By og Egn” kunne man orientere sig om, hvad der blev vist af film i egnens biograf, og om fester og møder i det væld af foreninger, der også den gang fandtes i det område, der udgjorde Hals Kommune. Notitser om mærkedage af enhver art var også dengang godt stof, og søndagens prædikant liste måtte også med. Meddelelser om dødsfald blev i reglen fulgt af en kortere eller længere nekrolog. Usædvanlige vejrforhold og dramatiske begivenheder som trafikuheld og brande blev ligeledes rapporteret, og så var der naturligvis den lokale debat, som fra tid til anden kunne køre en kende af sporet.

Det skete eksempelvis i Hals Avis, torsdag den 4. april 1940. Et indlæg skrevet af ”En borger i Vester Hassing”, drejede sig om eksamen i Vester Hassing Skole. Meningen var for så vidt god nok, men formuleringen bragte sagen ud af lave. Det var begyndt den 18. marts 1940, da børnene ved Vester Hassing Skole skulle til eksamen, som den nu formede sig dengang, hvor medlemmer af skolekommissionen mødte op som eksaminatorer. Og det var netop det med at møde op, der var problemet. Dagen blev selvsagt imødeset med spænding og glæde af børnene, både fordi den, som det formuleres, i nogen måde sætter op til næste klasse, og fordi den er en afveksling fra den almindelige skoledag. Og så er forældrene tillige tilstede, for en dels vedkommende. Der, hvor det så går galt for skribenten, er hvor han nævner Frk. Gregersen, i hvis klasse han vel har haft sit barn og derfor kender, og ikke nok med det: Han ligefrem fremhæver Frk. Gregersens klasse, og han oplyser hvilke elever der har fået flotte karakterer. Dette punkterer pointen i indlægget, hvis egentlige formål var at forklare det urimelige i, at børnene var tilsagt til at møde kl. 9.00, men at eksaminatorerne, på to nær, først bekvemmede sig til at møde hen ad 10.00. Det finder skribenten selvsagt urimeligt, ikke mindst:

”Naar vi nu betænker den Spænding, Børnene er i, og saa at de skal sidde stille paa deres Plads i omtrent en Time og vente, så forstaar man, at de kan faa Hjertebanken.”

Det var da også en urimelig behandling. Muligvis har læserbrevet givet de efterladende eksaminatorer en flov smag i munden, men i den offentlige debat fik indlægget også en helt anden effekt. Der kom ingen beklagelser over eller undskyldninger for at lade børnene vente, men derimod et skarpt indlæg i det følgende nummer af avisen, torsdag den 11. april 1940, underskrevet af Jensine Gregersen, Skolen, Vester Hassing. Som man kunne forvente fremhæver Frk. Gregersen, at de tre kolleger ved skolen står sammen i enighed om at gøre det bedste for børnene, og at den enes arbejde ikke kan skilles ud fra den andens. Desuden beder hun borgeren i Vester Hassing om ikke at trække børnenes navne frem offentligt, fordi det kan gøre mere skade end gavn. Og naturligvis har Frk. Gregersen ret: Skal skolen fungere, kan man ikke trække den ene lærer frem på bekostning af den anden, og naturligvis bør man ikke nævne enkelte elever og deres karakterer i avisen. Men spørgsmålet om det urimelige i, at eksaminatorerne ikke møder til tiden, men hen ved en time senere, berører Jensine Gregersen - naturligvis - ikke.

Samme nummer af Hals Avis rummer desuden et kort indlæg fra Købmand C. Eriksen, Vester Hassing, der på given foranledning meddeler, at det ikke er ham der har underskrevet og indsendt det indlæg, som Ugeavisen, der denne uge i øvrigt hedder Hals Avis, bragte i foregående nummer. Ingen af de omtalte eksaminatorer giver sig til kende eller kommer til orde, og heller ikke borgeren i Vester Hassing forklarer sig nærmere. På det tidspunkt har alle fået andet at tænke på.

Borgeren i Vester Hassing fik sit indlæg bragt i Hals Avis torsdag den 4. april 1940. Svarene blev bragt i Hals Avis torsdag den 11. april 1940. Tirsdag den 9. april 1940 besatte den tyske Værnemagt Danmark, og den krig, som man hidtil havde betragtet på afstand og orienteret sig om, bl.a. i Hals Avis' spalter, rykkede nu ind på livet af danskerne. Spørgsmålet om eksamensdagen i Vester Hassing Skole gled i baggrunden.

Det var nu ikke fordi, besættelsen blev annonceret med store typer i Hals Avis, af mange gode grunde, men den kan spores allerede i det første nummer af avisen, der blev sendt på gaden efter besættelsesdagen 9. april 1940, nemlig det omtalte nummer for torsdag den 11. april 1940. Fra Hals var indrykket en annonce med fælgende tekst:

"Paa Grund af Mørklægning lukkes alle Forretninger i Hals Kl. 19 de førstkomende 2 Lørdage. Alle Handlende."

Fra Ulsted meddeltes lukning p.g.a. mørkelægning fra kl. 8 aften, og fra Vester Hassing meddeltes det, at forretningerne indtil videre ville lukke hver lørdag aften kl. 7, mens bagerforretning og brødudsalg holdt åbne til kl. 8 aften.

Det blev vanskelige tider, for folk i almindelighed, for de handlende og for Hals. På alle livets områder kom besættelsen til at sætte sine spor.

Denne artikel er tidligere publiceret i årsskrift 2009, udgivet 2010 af Museumsforeningen for Hals Museum og Hals Museum.

Udgivet august 2021 af Hals Arkiv på www.halsarkiv.dk